

UZAKTAN EĞİTİMDE KALİTE STANDARTLARI

Betül Tonbuloğlu
Yıldız Teknik Üniversitesi
betultonbuloglu@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. Hasan Aydın
Yıldız Teknik Üniversitesi
aydinh@yildiz.edu.tr

Özet

Uzaktan eğitim programlarının giderek yaygınlaştığı günümüzde bu durum nitelik sorunlarını ortaya çıkarmakta, bu sorunların çözülmesi için ise uzaktan eğitimde akreditasyon vazgeçilmez bir durum haline almaktadır. Uluslararası bir kapsama sahip olan, her kesimden insana hitap eden ve yaşam boyu öğrenmeye olanak tanıyan uzaktan eğitim, yüz yüze eğitimle benzer nitelikte bir eğitim sağladığını belgeleyebilmek ve öğrencilere verdiği diplomayı veya sertifikayı farklı kurumlarda geçerli kılabilmek için belli kalite standartlarını bünyesinde barındırmalıdır. Türkiye'deki mevcut uzaktan eğitim programlarının belli standartlar çerçevesinde yapılandırılmamasının ve bu eğitimlerin değerlendirmesinin yapılmamasının getirdiği olumsuzlukları vurgulayan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu duruma rağmen uzaktan eğitimde kalite geliştirme çalışmalarına çok rastlanmamakta, daha çok erişim ve kullanılabilirlik çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Dünyada ise çok daha kapsamlı araştırmalar yürüterek uzaktan eğitim alanında faaliyette bulunan kurumları akredite eden kuruluşlar bulunmaktadır. Bu çalışmada, uluslararası akreditasyon kuruluşlarının uzaktan eğitimle ilgili yayınladıkları standartlar incelenerek, uzaktan eğitim veren üniversitelerin, verdikleri eğitimin niteliği konusunda nasıl bir kalite belirleme ve geliştirme çalışması yürütebilecekleriyle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, kalite standartları, akreditasyon.

QUALITY STANDARDS IN DISTANCE EDUCATION

Abstract

Distance education programs have been steadily becoming widespread nowadays, which brings along the problem of quality. Accreditation in distance education has become indispensable for overcoming such problems. Having an international scope, addressing people from any group and allowing lifelong learning, distance education should contain certain quality standards so that its similarity to face to face education in terms of quality will be certified, and diplomas or certificates to be granted to students will be considered valid at different institutions. There are numerous studies which point out to negative aspects of the lack of organization in the current distance education programs in Turkey in frame of certain standards, and the lack of assessment of such education. Despite this situation, studies rather address accessibility and practicality than focusing upon improvement of quality in distance education. As for the current situation across the world, there are bodies accrediting institutions which carry out much more extensive studies and perform activity in field of distance education. This study examines the standards published by international accreditation bodies on distance education and gives suggestions as to how universities providing distance education can perform a quality assessment and development study in respect of the quality of their education.

Key Words: Distance education, quality standards, accreditation.

GİRİŞ

E-öğrenme, birçok işlemin internete dayalı olarak yapıldığı günümüzde maliyet, zaman, performans vb. konularda sağladığı avantajlar dolayısıyla birçok ülkede rağbet görmektedir (Bayram ve diğerleri, 2008). Giering (2012), çevrimiçi derecelendirme programlarındaki kısa zamanda gerçekleşen hızlı artışla, birçok üniversite ve kolejlerin öncelikle program geliştirmeye ve bu çevrimiçi programlara yapılan öğrenci kayıtlarına odaklandığını belirtmiş, bu durumun çevrimiçi eğitim alandaki başarıyı gösterdiğini vurgulamıştır. Yükseköğretimde çevrimiçi eğitim veren kurumlardaki ve bu kurumlarda eğitim gören öğrenci sayılarındaki hızlı artış, özellikle dünyanın gelişmiş ülkelerinde çevrimiçi eğitimde “kalite standartları” sorununu gündeme getirmiştir (Uysal ve Kuzu, 2011). Son dönemlerde uzaktan eğitim yoluyla sunulan derslerin kalitesi konusunda ortaya çıkan endişelerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak yükseköğretimde kalite değerlendirme çalışmaları artmıştır (Lockee, Burton ve Potter, 2010). Çevrimiçi eğitim veren kurumların yeterli olmayan tecrübeleri ve altyapıları bu konuyu daha da ön plana çıkarmaktadır (Oblinger, Barone ve Hawkins, 2001). Kurumlar mutlaka kendi çevrimiçi öğrenme olanaklarının etkililiğini, öğrenme hedeflerine ne ölçüde ulaştığını değerlendirmeli ve bu değerlendirme sonuçlarını kullanarak hedeflere ulaşma düzeyini geliştirmelidir (Middle States Commission on Higher Education, 2011).

Uzaktan yükseköğretimde kalitenin sağlanabilmesinin önemli yöntemlerinden biri, uzaktan eğitimde kalite güvencesi ve akreditasyon uygulamalarıdır (Bakioğlu ve Can, 2013). Akreditasyon, en genel anlamıyla değerlendirme süreci anlamına gelmektedir, eğitim programlarının tanınması veya uygun standartları bulduğuna ilişkin belge vererek niteliğinin onaylanması olarak da tanımlanabilir (Bakioğlu ve Baltacı, 2010). Platin (2011), akreditasyonu bir ürünün ya da hizmetin belli bir kalite standardını sağladığının belgelendirilmesi olarak tanımlamıştır. Eaton (2012), akreditasyonun işlevlerini kalitenin sağlanması, federal ve eyalet fonlarına erişim, özel sektör güveni yaratmak ve aktarımın kolaylaştırılması olarak belirtmiş, bu işlevleri şu şekilde açıklamıştır:

- *Kalitenin sağlanması.* Eaton, kolejlerin, üniversitelerin ve programların akredite edilmelerinin öncelikli amacının, öğrenciler ve halk için kalitenin sağlanması olduğunu ifade etmiş; akredite edilme durumunun, öğrenciler ve halk için kurumun veya programın en az eşik standartları karşıladığının göstergesi olduğunu belirtmiştir (örneğin öğretim elemanlarında, öğretim programlarında, öğrenci hizmetlerinde ve kütüphanelerde). Akredite edilme durumunun, kurumlar ve programlar mali istikrarı sağlarsa devam edeceğini vurgulamıştır.
- *Federal ve eyalet fonlarına erişim.* Eaton, akreditasyonun, öğrenci yardımı ve diğer federal programlar gibi federal fonlara erişim için gerekli olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler normalde federal öğrenci yardım fonlarından, sadece kurum veya programlar tanınmış bir akreditasyon kuruluşu tarafından akredite edilmiş ise yararlanabilmektedir. Kurumlara ve öğrencilere verilecek devlet fonlarının, akreditasyon durumuna göre şekillendiğini ifade etmiştir.
- *Özel sektör güveni yaratmak.* Eaton, kurumun veya programın akreditasyon durumunun, işverenler için iş başvurusu değerlendirilirken ve ek eğitim isteyen mevcut çalışanlar için eğitim desteği sağlanıp sağlanmayacağına karar verilirken önemli olduğunu vurgulamıştır. Özel kişiler ve vakıflar, özel bağışlar hakkında karar verirken akreditasyon durumlarına bakmaktadır.
- *Aktarımın kolaylaştırılması.* Akreditasyonun, öğrencilerin kolejler ve üniversiteler arasında derslerinin ve programlarının aktarımını kolaylaştırdığını, bu yüzden önemli olduğunu ifade etmiştir. Kredisi olsun veya olmasın, bir öğrenci akredite edilmiş bir kurumda aldığı bir dersi aktarmak istemektedir. Akreditasyon kurumları dikkate alındığında çeşitli faktörler açısından bir ama olsa da, akredite edilme durumunun, kurumun dikkatli bir şekilde incelendiği ve kalitesi hakkında önemli bir gösterge olarak kabul edildiği anlamına geldiğini belirtmiştir.

Akreditasyon kuruluşları, inceledikleri kuruluşları akredite etmek için belli standartlar geliştirmişler, belli kriterler yayınlamışlardır. Örneğin Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (Council for Higher Education Accreditation- CHEA), incelediği kuruluşları akredite etmek için 6 standart belirlemiş, bu standartların akademik kalite güvencesine ve bir kurum veya programın iyileştirilmesine birincil derecede önem verdiğini vurgulamıştır. Bir kurumun CHEA tarafından akredite edilebilmesi için şu standartları taşıması gerekmektedir (CHEA, 2010):

1. Akademik kaliteyi geliştirme
2. Hesap verme sorumluluğunu gösterme
3. Uygun olan yerlerde, değişiklik ve gerekli iyileştirmeler için öz-inceleme ve planlama yapmayı teşvik etme
4. Karar vermede uygun ve adil prosedürleri izleme
5. Akreditasyon uygulamasının devam eden sürecini gösterme
6. Yeterli kaynaklara sahip olma

AKREDİTASYON KURULUŞLARI

Türkiye’de uzaktan eğitimde kaliteyi sağlama çalışmalarından çok erişim, eşitlik ve kapasite yaratma çalışmalarına önem verilmiştir (Özkul ve Latchem, 2011). Dünyada ise çok daha kapsamlı araştırmalar yürüterek uzaktan eğitim alanında faaliyette bulunan kurumları akredite eden kuruluşlar bulunmaktadır. Platin (2011), akreditasyonun 3 önemli boyutu olduğunu belirtmiş, bunları kalite standartları, bu standartları kullanarak değerlendirme yapacak ve belgeleme kararı verecek kuruluş ile belgeleme işleminde kullanılacak süreçler olduğunu belirtmiştir. Akreditasyon işleminin bu 3 önemli boyutundan biri olan akreditasyon kurumları farklı türlerde ve amaçlarda olabilmektedir. Eaton (2012), akreditasyon kurumlarını bölgesel akreditörler, milli inançla ilişkili akreditörler, milli kariyerle ilgili akreditörler ve programlı akreditörler olmak üzere 4 kategoriye ayırmıştır:

1. *Bölgesel akreditörler.* Kamuyu ve özeli akredite eden, kar amacı gütmeyen ve derece veren, iki ve dört yıllık kurumlar.
2. *Milli inançla ilişkili akreditörler.* Dinsel bağlantılı ve doktriner tabanlı kurumları akredite eden, kar amacı gütmeyen ve derece veren kurumlar.
3. *Milli kariyerle ilgili akreditörler.* Kâr amacı gütmeyen, kariyer odaklı, hem derece veren, hem de vermeyen, tek amaçlı kurumlar.
4. *Programlı akreditörler.* Özel programları, meslekleri ve hukuk, tıp, mühendislik ve sağlık meslekleri gibi bağlantısız okulları akredite eden kurumlar.

Amerika’da elektronik ortamda yürütülen eğitimlerde kalite standartlarının geliştirilmesi üzerine araştırmalar yapan Amerika Yükseköğretim Derneği (American Association for Higher Education- AAHE), Amerika Eğitim Konseyi (American Council of Education- ACE), Amerika Uzaktan Eğitim Konsorsiyumu (American Distance Education Consortium- ADEC), Amerika Öğretmenler Federasyonu (American Federation of Teachers- AFT), Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (Council for Higher Education Accreditation- CHEA), Yükseköğretim Politikaları Enstitüsü (Institute for Higher Education Policy- IHEP), Maryland Çevrimiçi Konsorsiyumu (Maryland Online Consortium- MOL) , Ulusal Eğitim Derneği (National Education Association- NEA) , Kuzey Amerika Online Eğitim Komisyonu (North American Commission of Online Learning- NACOL), Güney Bölge Eğitim Kurulu (Southern Regional Education Board- SREB) , Sloan Konsorsiyumu (Sloan Consortium -Sloan-C) ve Batı Eyaletlerarası Yükseköğretim Komisyonu (Western Interstate Commission for Higher Education- WICHE) gibi kurumlar bulunmaktadır (Yeung, 2002).

Lockee, Burton ve Potter (2010), döküman incelemesi ve buna ek olarak telefon görüşmelerinden elde ettikleri bulgular çerçevesinde eğitimle ilgili geniş bir yelpazeyi temsil eden 10 kuruluşu incelemişlerdir. Bu kuruluşlar, lise sonrası için verilen uzaktan eğitim derslerinin etkili tasarımına ilişkin standartlar kümesine sahiptir. Bu veriler ayrıntılı olmasa da, verilen eğitimin kalitesine ilişkin algılar üzerine kapsamlı bir bakış açısı kazandırmak için geniş çeşitlilikte unsurları kapsayacak niteliktedir (Lockee, Burton ve Potter, 2010).

Tablo 1: Uzaktan Eğitim Programları İçin Standart Koyan Kuruluşlar (Lockee, Burton ve Potter, 2010)

Kuruluşun İsmi	Türü	Misyon
1. Distance Learning Accreditation Board (DLAB)	Akreditasyon Servisi	United States Distance Learning Association (USDLA) ana kurumu adına uzaktan dersler/programlar için akreditasyon hizmetleri sağlar. http://www.usdla.org/html/resources/accreditation.htm
2. Monterey Institute (MI)	Kâr amacı gütmeyen kuruluş	Eğitime erişimi geliştirmeyi amaçlamıştır.
3. Sloan Consortium (Sloan-C)	Özel ilgi grubu (Sloan Vakfı tarafından desteklenen)	Kuruluşların sürekli olarak online programların kalitesini, ölçeğini ve genişliğini artırdığını öğrenmeye yardımcı olur. http://www.sloan-c.org/effective/pillarreport1.pdf
4. Southern Regional Education Board (SREB)	Kâr amacı gütmeyen kuruluş	SREB, eğitimi ilerletmek ve bölgenin sosyal ve ekonomik hayatını geliştirmek için birlikte çalışacak olan 16 üye eyaletin eğitim liderlerine ve hükümete yardımcı olur. http://www.sreb.org/programs/edtech/pubs/2006Pubs/06T05_Standards_quality_online_courses.pdf
5. Institute for Higher Education Policy (IHEP)	Kâr amacı gütmeyen kuruluş	IHE, dünyada lise sonrası eğitim erişimi ve başarıyı artırmayı amaçlamıştır. http://www.ihep.org/assets/files//publications/M-R/QualityOnTheLine.pdf
6. Southern Association for Colleges and Schools (SACS)	Bölgesel akreditasyon ajansı	On bir ABD güney eyaleti için (Alabama, Florida, Georgia, Kentucky, Louisiana, Mississippi, Kuzey Carolina, Güney Carolina, Tennessee, Texas ve Virginia) birincil derecedeki bölgesel akreditasyon ajansıdır. http://www.sacscoc.org/pdf/081705/distance%20education.pdf
7. The Accrediting Bureau of Health Education Schools (ABHES)	Profesyonel akreditasyon ajansı	Amerika Birleşik Devletleri'nde, uzaktan eğitim yoluyla sunulanlar dahil olmak üzere ağırlıklı olarak sağlık eğitimi programları sunan özel Yükseköğretim kurumları için akreditasyon hizmetleri sağlar. www.abhes.org
8. Accrediting Commission of Career Schools and Colleges of Technology (ACCSC)	Profesyonel akreditasyon ajansı	Özel, lise sonrası kariyer okulları ve kolejler için akreditasyon standartları ve hizmetleri sağlar. www.accsc.org
9. Accrediting Council for Independent Colleges and Schools (ACICS)	Uzmanlaşmış akreditasyon ajansı	Yurtdışında ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bağımsız, kamusal olmayan kariyer okulları, kolejler ve kuruluşların eğitimsel üstünlüğünü geliştirir. www.acics.org
10. Distance Education and Training Council, Accrediting Commission (DETC)	Uzmanlaşmış akreditasyon ajansı	Özellikle uzaktan eğitim sağlayıcıları için eğitsel standartlar ve akreditasyon hizmetleri sağlar. k-12 okulları, lise sonrası kurumları, askeri kurumlar ve meslek örgütleri dahil olmak üzere çeşitli müşteriler, bu organizasyon tarafından hizmet almaktadır. www.detc.org

Amerika'da çevrimiçi eğitimde kalite standartlarının geliştirilmesi üzerine araştırmalar yapan öncü kurumların isimlerini Yeung (2002) şu şekilde belirtmiştir:

- Amerika Yükseköğretim ve Akreditasyon Derneği (American Association for Higher Education and Accreditation- AAHEA)
- Amerika Eğitim Konseyi (American Council of Education- ACE)
- Amerika Uzaktan Eğitim Konsorsiyumu (American Distance Education Consortium- ADEC)
- Amerika Öğretmenler Federasyonu (American Federation of Teachers- AFT)
- Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (Council for Higher Education Accreditation- CHEA)
- Yükseköğretim Politikaları Enstitüsü (Institute for Higher Education Policy- IHEP)
- Maryland Çevrimiçi Konsorsiyumu (Maryland Online Consortium- MOL)
- Ulusal Eğitim Derneği (National Education Association- NEA)
- Kuzey Amerika Online Eğitim Komisyonu (North American Commission of Online Learning- NACOL)
- Güney Bölge Eğitim Kurulu (Southern Regional Education Board- SREB)
- Sloan Konsorsiyumu (Sloan Consortium- Sloan-C)
- Batı Eyaletlerarası Yükseköğretim Komisyonu (Western Interstate Commission for Higher Education- WICHE)

Can (2012), açık ve uzaktan eğitim alanında faaliyette bulunan kurumları akredite eden kuruluşlardan en önemlilerini şu şekilde belirtmiştir:

- Uzaktan Eğitim Konseyi (Distance Education and Training Council- DETC),
- Uzaktan Eğitim Akreditasyon Konseyi (Accreditation Council for Distance Education- ACTDE),
- Uluslararası Akreditasyon Kuruluşu (International Accreditation Organization- IAO),
- Uzaktan Eğitim Akreditasyon Komitesi (Committee for Distance Education Accreditation- CDEA)
- Sürekli Eğitim Akreditasyon Konseyi (Accrediting Council for Continuing Education Training- ACCET).

Bu araştırmada ilgili literatür (Yeung, 2002; Can, 2012; Lockee, Burton ve Potter, 2010; Uysal ve Kuzu, 2011) incelendiğinde ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren 16 tane akreditasyon kurumu belirlenmiş, bunların uzaktan eğitim için yayınladıkları kalite standartları web sitelerinden temin edilmiştir. Bu kurumların belirlenmesinde, literatürdeki çalışmalarda bu kurumlara yapılan atıflar dikkate alınmış ve internet üzerinden kalite standartlarına erişilebilen kurumlar seçilmiştir. Belirlenen bu 16 akreditasyon kurumunun uzaktan eğitim için yayınladıkları kalite standartları incelenerek bu standartlar, belirli başlıklar altında ele alınacaktır. Bu araştırmada standartlarından yararlanılan akreditasyon kuruluşları şunlardır:

1. Amerika Yükseköğretim Ve Akreditasyon Derneği (American Association For Higher Education And Accreditation- AAHEA) (1996).
2. Amerikan Uzaktan Eğitim Konsorsiyumu (American Distance Education Consortium- ADEC)
3. Amerikan Öğretmenler Federasyonu (American Federation of Teachers- AFT) Uzaktan Eğitim: İyi Uygulama için Standartlar (2000)
4. Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (Council for Higher Education Accreditation- CHEA)
5. Yükseköğretim Politikaları Enstitüsü (Institute for Higher Education Policy- IHEP) Alanda Kalite: İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitimde Başarı için Standartlar(2000)
6. Maryland Çevrimiçi Konsorsiyumu (Maryland Online Consortium- MOL) Kalite Konusunda Standartlar (2003)
7. Kuzey Amerika Online Eğitim Komisyonu (North American Commission of Online Learning- NACOL) & Güney Bölge Eğitim Kurulu (Southern Regional Education Board- SREB) Çevrimiçi Dersler için Ulusal Kalite Standartları (2006)
8. Sloan Konsorsiyumu (Sloan Consortium- Sloan-C) Çevrimiçi Eğitimde Kalite için Elementler(2002)
9. Batı Eyaletlerarası Yükseköğretim Komisyonu (Western Interstate Commission for Higher Education- WICHE) Elektronik Ortamda Önerilen Akademik Derece ve Sertifika Programları için İyi Uygulama İlkeleri (1995)
10. Uzaktan Eğitim Konseyi, Akreditasyon Komisyonu (Distance Education and Training Council, Accrediting Commission- DETC)
11. Sürekli Eğitim Akreditasyon Konseyi (Accrediting Council for Continuing Education Training- ACCET)

12. Topluluk ve Kolejler Akreditasyon Komisyonu (Accrediting Commission for Community and Junior Colleges- ACCJC) Uzaktan Eğitimi Değerlendirme Kılavuzu ve correspondence education (2013)
13. Avrupa E-Öğrenmede Kalite Vakfı (European Foundation for Quality in e-Learning- EFQUEL) UNIQUE E-Quality Label
14. Amerika Eğitim Konseyi (The American Council on Education- ACE) (2002) Guiding Principles for Distance Learning in a Learning Society
15. FuturEd (1999). Quality Guidelines For Technology-Assisted Distance Education.
16. Kuzey Kolejler ve Okullar Derneği (North Central Association of Colleges and Schools- NCA) ve Güney Kolejler ve Okullar Derneği (the Southern Association of Colleges and Schools- SACS).

KALİTE STANDARTLARININ TEMEL ALANLARI

Çevrimiçi eğitimde kalite standartları ilk defa Eğitim ve Öğretim, Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük, Ölçme ve Değerlendirme temel alanları dikkate alınarak belirlenmiştir (Uysal ve Kuzu, 2011). Batı Eyaletlerarası Yükseköğretim Komisyonu (Western Interstate Commission for Higher Education- WICHE), yükseköğretimde e-öğrenme ortamlarında sunulan programların niteliğini artırmak için 1995 yılında Eğitim İletişimi Batı Ortaklığı (WCET: Western Cooperative for Educational Telecommunications) projesini başlatmıştır. WICHE (1995) tarafından geliştirilmiş olan ilkeler Eğitim Programları ve Öğretim, Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük ile Ölçme ve Değerlendirme'dir. Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük başlığı altında Rol ve Görev, Öğretim Elemanı Destek, Öğrenme Kaynakları, Öğrenciler ve Öğrenme Hizmetleri ile Destek Sorumlulukları kategorilerine yer verilmiştir. Uzaktan eğitimde kalitenin değerlendirilmesi için temel kriterlerin belirlenmesi amacıyla sekiz bölgesel akreditasyon komisyonu tarafından Elektronik Derece ve Sertifika Programları için Altın Kurallar (Best Practices for Electronically Offered Degree and Certificate Programs) adlı temel kılavuz özelliği taşıyan bir belge ortaya konmuştur (Higher Learning Commission, 2000). Bu belgede akreditasyon standartları beş temel başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar; Kurumsal Çerçeve ve Taahhütler, Eğitim Programı ve Öğretim, Öğretim Elemanı Desteği, Öğrenci Desteği ile Ölçme ve Değerlendirme'dir.

CHEA, 2002'de yayınladığı "Uzaktan Eğitimde Akreditasyon ve Kalitenin Sağlanması- Accreditation and Assuring Quality in Distance Learning" başlıklı raporunda dokuz ulusal akreditasyon kuruluşunun uzaktan öğrenmenin değerlendirilmesi için birbirinden bağımsız olarak standartlar, politikalar veya süreçler geliştirdiğini belirtmiştir. Bunlardan bazılarının yeni standartlar şeklinde, bazılarının ise mevcut standartlara veya kriterlere ekleme şeklinde olduğunu vurgulamıştır. Bu standartlar, uzaktan öğrenmede kalitenin sağlanması için önemli kurumsal faaliyetlerin yedi temel işlevi üzerinde odaklanmıştır. Akreditasyon kuruluşları, uzaktan eğitimin kalitesini incelerken rutin olarak kurumsal faaliyetlerin yedi önemli alanını inceler (CHEA, 2002) :

1. Kurumsal Misyon. Bu kurumda uzaktan eğitim sunmak mantıklı mı?
2. Kurumsal Organizasyon Yapısı. Kurum kaliteli uzaktan eğitim sunmak için uygun şekilde yapılandırılmış mı?
3. Kurumsal Kaynaklar. Kurum, kaliteli uzaktan eğitim sunmak için yeterli finansmanı sağlamayı sürdürür mü?
4. Eğitim Programı ve Öğretim. Kurum, kaliteli uzaktan eğitim sunmak için uygun eğitim programı ve öğretim tasarımına sahip mi?
5. Fakülte Desteği. Uzaktan eğitim sunumuyla ilgilenen fakülte yetkilileri yeterli kaynaklara, tesislere ve ekipmana sahip mi?
6. Öğrenci Desteği. Öğrenciler tavsiyelere, danışmanlığa, ekipmana, tesislere ve uzaktan öğrenmeyi sürdürmeye yarayacak öğretimsel materyallere ihtiyaç duyuyor mu?
7. Öğrencinin Öğrenme Çıktıları. Kurum, öğrenci başarısı bulgularını temele alarak uzaktan öğrenmenin kalitesini düzenli şekilde değerlendiriyor mu?

Yükseköğretim Politikaları Enstitüsü (Institute for Higher Education Policy- IHEP), Alanda Kalite: İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitimde Başarı için Standartlar (2000) başlıklı standart belirleme çalışmasında 7 temel alan ve bu temel alanların altında da 24 standart belirlenmiştir. Bu temel alanlar şu şekildedir:

1. Kurumsal Destek Ölçütleri
2. Ders Geliştirme Ölçütleri
3. Öğretme ve Öğrenme Süreci Ölçütleri
4. Ders Yapısı Ölçütleri
5. Öğrenci Destek Ölçütleri

6. Öğretim Elemanı Destek Ölçütleri
7. Ölçme ve Değerlendirme Ölçütleri

20 üniversite ve yüksekokulun birlikte çalışmasıyla oluşturulmuş olan Maryland Çevrimiçi Konsorsiyumu (Maryland Online Consortium- MOL), yayınladığı kalite standartlarında şu temel alanlara yer vermiştir:

1. Derse Genel Bakış ve Tanıtım Standartları
2. Öğrenme Amaçları (Yeterlilikler)
3. Ölçme ve Değerlendirme Standartları
4. Kaynaklar ve Materyaller
5. Öğrenen Etkileşimi ve Katılım Standartları
6. Ders Teknolojisi Standartları
7. Öğrenen Desteği Standartları
8. Erişebilirlik Standartları

Kuzey Amerika Online Eğitim Komisyonu (North American Commission of Online Learning- NACOL) ve Güney Bölge Eğitim Kurulu (Southern Regional Education Board- SREB), yayınladıkları Çevrimiçi Dersler için Ulusal Kalite Standartları (2006) raporunda şu başlıklara yer vermişlerdir:

1. İçerik
2. Öğretim Tasarımı
3. Öğrenci Değerlendirme
4. Teknoloji
5. Ders Değerlendirme ve Yönetim
6. 21. yy. Yeterlilikleri

Sloan Konsorsiyumu (Sloan Consortium- Sloan-C) (2002), çevrimiçi eğitimde kalite için 5 element belirlemiş, bu elementlerin isimlerini Etkili Öğrenme ,Uygun Maliyet, Erişim, Öğretim Elemanı Memnuniyeti ve Öğrenci Memnuniyeti olarak belirtmiştir.

Sürekli Eğitim Akreditasyon Konseyi (Accrediting Council for Continuing Education Training- ACCET), 1996 yılında geliştirdiği ve 2013 yılında güncellediği Etkileşimli Uzaktan Öğrenme Şablonunda (Interactive Distance Learning (IDL) Template) 8 standart belirlemiştir. Bu standartlar, Misyon, Yönetim, Finansal Uygulamalar, Öğretim Programları, Öğretimsel Sunum, Öğretim Personeli, Kabul ve Öğrenci Hizmetleri ile Değerlendirme ve Belgelendirme başlıkları altında ifade edilmiştir.

Topluluk ve Kolejler Akreditasyon Komisyonu (Accrediting Commission for Community and Junior Colleges- ACCJC), 2013'te yayınladıkları Uzaktan Eğitimi Değerlendirme Kılavuzunda dört temel standart belirlemiş, bunları Kurumsal Misyon Ve Etki, Öğrenme Programları Ve Öğrenci Hizmetleri, Kaynaklar ile Liderlik Ve Yönetim şeklinde ifade etmiştir.

Avrupa E-Öğrenmede Kalite Vakfı (European Foundation for Quality in e-Learning- EFQUEL), UNIQUe E-Kalite Standartlarını kullandığını belirtmiş ve temel alanlar ile bu alanların altındaki kriterleri şu şekilde belirtmiştir:

1. Alan 1: Öğrenme/ Kurumsal Bağlam
 - o Kriter1: Strateji ve e-Öğrenim
 - o Kriter 2: Yenilik Taahhüdü
 - o Kriter 3: Topluma Açıklık
2. Alan 2: Öğrenme Kaynakları
 - o Kriter 1: Öğrenme için Kaynaklar
 - o Kriter 2: Öğrenciler
 - o Kriter 3: Üniversite Personeli
 - o Kriter 4: Teknoloji & Ekipman
3. Alan 3: Öğrenme Süreçleri
 - o Kriter 1: Sunumun Kalitesi
 - o Kriter 2: Öğrenmenin Değerlendirilmesi
 - o Kriter 3: İnsan Kaynakları Gelişimi

Kuzey Kolejler ve Okullar Derneği (North Central Association of Colleges and Schools- NCA) ile Güney Kolejler ve Okullar Derneği (the Southern Association of Colleges and Schools- SACS), uzaktan eğitim programlarını değerlendirmek için aynı standartlara sahip olup, bu standartlar Eğitim Programı ve Öğretim, Ölçme ve Değerlendirme, Kütüphane ve Öğrenme Kaynakları, Öğrenci Hizmetleri ile İmkanlar ve Mali Durum temel alanlarını içermektedir.

Tüm bu akreditasyon kurumlarının yayınlamış oldukları standart alanları göz önünde bulundurulduğunda uzaktan eğitim programlarının değerlendirilmesinde temel alınacak alanlar şu şekilde kategorize edilebilir:

1. Eğitim Programları ve Öğretim
 - a. Derse Genel Bakış ve Tanıtım
 - b. Öğrenme Amaçları (Yeterlilikler)
 - c. Ders Geliştirme
 - d. Öğretme ve Öğrenme Süreci
 - e. Ders Yapısı Ölçütleri
 - f. İçerik
 - g. Öğretim Tasarımı
 - h. Kaynaklar ve Materyaller
 - i. Öğrenen Etkileşimi ve Katılım
 - j. Teknoloji
 - k. Erişim
 - l. Erişebilirlik
2. Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük (Kurumsal çerçeve ve taahhütler)
 - a. Liderlik ve Yönetim
 - b. Rol ve Görev
 - c. Kurumsal Misyon
 - d. Kurumsal Organizasyon Yapısı
 - e. Kurumsal Kaynaklar, Maliyet
 - f. Yenilik Taahhüdü
 - g. Topluma Açıklık
 - h. Öğretim Elemanı Desteği
 - i. Öğrenci Desteği
 - j. Kütüphane ve Öğrenme Kaynakları
 - k. Kabul ve Öğrenci Hizmetleri
 - l. Kurumsal Destek Ölçütleri
3. Ölçme ve Değerlendirme

Eğitim Programları ve Öğretim

Eğitimde kalite oluşturmaya ilişkin tüm faaliyetlerde, öğrencilerin eğitim ve öğretimi odak noktası olarak alınmaktadır; çünkü öğretim, okulların ve üniversitelerin en temel fonksiyonudur (Bakioğlu ve Baltacı, 2010). Akreditasyon kuruluşlarının uzaktan eğitim programları için yayınladıkları standartlara bakıldığında da, eğitim programları ve öğretim başlığı altında sayılabilecek birçok alan bulunmaktadır. Bunlar derse genel bakış ve tanıtımı, öğrenme amaçlarını, ders geliştirme sürecini, öğretme ve öğrenme sürecini, ders yapısını, dersin içeriğini, öğretim tasarımını, kaynaklar ve materyalleri, öğrenen etkileşimini ve katılımı, teknolojiyi, erişimi ve erişebilirlik alanlarını kapsamaktadır. Uzaktan eğitim programlarının niteliğini etkileyen en önemli unsurlardan biri, tüm bu sayılan alanlardaki yeterliliği ve sunduğu eğitimin içeriğidir. Bundan dolayı bu alanlardaki niteliğinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Yaklaşık 20 devlet üniversitesi ve kolejden oluşan ve kar amacı gütmeyen bir uzaktan eğitim konsorsiyumu olan Amerika Uzaktan Eğitim Konsorsiyumu (American Distance Education Consortium - ADEC), web-tabanlı derslerin ve yaygın eğitim programlarının tanımlanması ve değerlendirilmesine kılavuz olması için belli ilkeler yayınlamıştır. ADEC'in yayınladığı ilkelere göre (ADEC, 2003), öğrenme deneyiminin açıkça belirtilmiş sonuçları ve amaçları olmalı, öğrenci aktif olmalıdır. Öğrenme ortamı farklı medyaların uygun kullanımını sağlamalı, bilgiye dayalı olmasının yanı sıra probleme dayalı da olmalıdır. Öğrenme deneyimleri, etkileşimi ve ilgi

alanlarının gelişimini desteklemelidir. Uzaktan eğitim uygulaması, demokratik bir toplumda eğitim ve öğretimin sosyal misyonuna katkıda bulunmalıdır. Ayrıca ADEC (2003), kaliteli bir web tabanlı öğretimin özelliklerini anlamlandırmayı teşvik etme, öğrenci kontrollü sistemlere bilgi dağıtma, karşılıklı öğretimi sağlama, öğrenci merkezli olma, grup işbirliğine ve işbirlikçi öğrenmeye izin verme, birden fazla düzeyde etkileşim sağlama, gerçek dünyaya odaklanma ve problem çözme olarak belirtmiştir.

Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (Council for Higher Education Accreditation- CHEA), 2002'de yayınladığı "Uzaktan Eğitimde Akreditasyon ve Kalitenin Sağlanması- Accreditation and Assuring Quality in Distance Learning" başlıklı raporunda dokuz ulusal akreditasyon kuruluşunun uzaktan öğrenmenin değerlendirilmesi için birbirinden bağımsız olarak standartlar, politikalar veya süreçler geliştirdiğini belirtmiş, her bir alan için akreditörlerin standartlarından örnekler vererek bu kurumların uzaktan eğitimi daha kaliteli hale getirmek için gerekli değişiklikleri nasıl yaptıklarını açıklamıştır. CHEA, yayınladığı raporunun Eğitim Programları ve Öğretim bölümünde standartların, öğretim programının içeriğini, verilen derecenin yapısını ve kurumun öğretim programını gözden geçirme ve güncelleme sürecini göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca uzaktan sunum için konunun uygunluğunun, akreditasyon için dikkat edilmesi gereken konulardan biri olduğu vurgulanmıştır. Uzaktan öğrenme ortamı için gerekli akademik desteğin önemine işaret etmiş, kurumun bilgi sunmada kullandığı teknolojiler ve yöntemlerin incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Yükseköğretim Politikaları Enstitüsü (Institute for Higher Education Policy- IHEP), yayınladıkları "Alanda Kalite: İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitimde Başarı İçin Standartlar" kılavuzunda (2000) öğretim materyallerinin belirtilen standartlara uygunluğu açısından, düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi gerektiğine, öğrencilerin dersleri ve program gereksinimlerini analiz, sentez ve değerlendirme yapmalarını sağlayacak şekilde derslerin tasarlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca öğrencilerin öğretim üleriyle ve birbirleri ile etkileşiminin farklı yollarla kolaylaştırılması gerektiği, ödev ve sorulara yapıcı geri bildirimlerin zamanında verilmesi gerektiği, öğrencilere, kaynakların doğruluğunu değerlendirebilecek seviyede etkili araştırma yöntemleri bilgisinin verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Çevrimiçi program başlamadan önce öğrencilerin uzaktan öğrenme sorumluluğunu taşıma durumunu ve gerekli erişim kaynaklarına sahip olma durumunu belirlemenin önemi ifade edilmiştir. Öğrencilerin, dersin amaçları, derse ilişkin kavramlar, dersin öğrenme çıktıları gibi derslere ilişkin konularda bilgilendirilmesi gerektiği; web üzerinden sanal kütüphane gibi çevrimiçi öğrenme kaynaklarına erişebilmelerinin önemi; öğretim elemanları ve öğrencilerin, ödevlerin teslim tarihleri ve ödev sonuçlarının açıklanma tarihleri gibi konularda birlikte karar verebilmelerinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Maryland bölgesinde bulunan 20 üniversite ve yüksekokulun birlikte çalışmasıyla oluşturulan Maryland Çevrimiçi Konsorsiyumu (Maryland Online Consortium- MOL), 2003 yılında yayınladığı kalite standartlarında derse nasıl başlanacağını ve tüm ders bileşenlerinin nerede bulunacağını açıkça belirten ders yönergelerinin bulunmasının önemine vurgu yapmış, öğrencilere dersin amacı ve yapısının tanıtılması gerektiğini, internet etiğine yönelik beklentilerin bildirilmesi gerektiğini, söz konusu disiplin için gerekli önkoşul bilgilerin ve yeterliliklerin belirtilmesi gerektiğini, öğretim elemanının öğrencilerle kurduğu ve öğrencilerin kendi aralarında kurdukları iletişimin önemini ifade etmiştir. Öğrenme amaç ve çıktılarının tutarlılığının, kaynaklar ve materyallerin yeterli derinlik ve genişliğe sahip olma durumunun, sunum- erişim ve kullanım amaçlarının kolaylıkla anlaşılmasının, telif hakkı ve kaynakça gösterme gibi durumların önemi belirtilmiştir. Ayrıca teknolojik araçların ve çevrimiçi ortamların, dersin öğrenme amaçlarını desteklemesi, ders için gereken teknolojilere öğrencilerin rahatlıkla erişebilmesi ve ders teknolojilerinin güncel olması önerilmiştir.

Kuzey Amerika Online Eğitim Komisyonu (North American Commission of Online Learning- NACOL) Doğu Bölgesi Eğitim Komisyonu (Southern Regional Education Board- SREB), 2006 yılında Çevrimiçi Dersler için Ulusal Kalite Standartları adlı bir döküman yayınlamışlardır. SREB, kaliteli bir çevrimiçi derste olması gereken standartları ders içeriği, öğretim tasarımı, öğrenci başarısını ölçme, teknoloji ve ders değerlendirme & yönetim olarak 5 tema altında incelemiştir. NACOL (2006) ise yaşadığımız çağa ayak uyduracak neslin yetişmesinin önemini de dikkate alarak SREB (2006) tarafından belirlenen temel alanların yanına 21. Yüzyıl Becerileri olarak yeni bir temel alan daha eklenmesine karar vermiştir (Uysal ve Kuzu, 2011). NACOL ve SREB'in yayınladıkları bu standartlarda içeriğe yönelik olarak dersin hedefleri ve amaçlarının ölçülebilir olması gerektiği, ders içeriği ve ödevlerin yeterli zorluk, derinlik ve genişlikte olması gerektiği, öğrencilerin ders kaynaklarına ve materyallere dersten önce ulaşabilmesi gerektiği, dersin anlaşılır bir tanıtımını sağlayan öğretim programına (syllabus)

ulaşılabilmesinin önemi, ders öğretmeni ve ders sağlayıcı ile nasıl iletişim kurulabileceğini gösteren bilgilerin olmasının gerekliliği, materyallerin telif haklarıyla ilgili bilgilendirmeler, öğretici kaynakları ve ders notlarının erişime açıklığı ve ölçüm yöntemleriyle ilgili açıklamalar belirtilmiştir. Öğretim tasarımıyla ilgili olarak ders tasarımının farklı yöntemleri içermesi, öğretim sürecinin üniteler ve dersler şeklinde düzenlenmesi, öğrencilerin öğrendikleri kavram ve becerilerin zamanla unutulmayacak şekilde tasarlanması, öğrencilerin aktif öğrenmesi, öğrenciler için farklı öğrenme stili ve tercihler içeren öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesi, öğrencilerin üst düzey düşünme, eleştirel düşünme, neden-sonuç analizi yapabilme, artan karmaşıklıkta düşünme becerilerini geliştirecek fırsatlar sunulması, çok kültürlü eğitimi yansıtan dersin doğru, güncel ve ön yargısız bilgiler içermesi, okunabilirlik düzeyi, zamanında ve sık geribildirim sunulması ve etkileşim gibi konular vurgulanmıştır. Teknoloji başlığı altında ise ders ortamında dolaşmanın kolay olması gerektiği, donanım, web tarayıcı, ve yazılım gereksinimleri ile teknoloji kullanımına ilişkin ön koşulların belirtilmesinin önemi, derste içeriğe uygun özel araçlar ve yazılımların kullanılmasının gerekliliği, çevrimiçi eğitime uyum etkinliklerinin düzenlenmesi gibi unsurlar ifade edilmiştir. NACOL'in 21. yy yeterliliği olarak eklediği standart ise öğrencilere ders süreci içerisinde; öğrenmeyi öğrenme, yaşam boyu öğrenme, bilişim okuryazarlığı, yaratıcı ve eleştirel düşünme, küresel farkındalık gibi becerilerin kazandırılması olarak belirtilmiştir.

Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük

Uzaktan eğitim yoluyla eğitim sunan kurumların, sundukları eğitimi nitelikli bir şekilde devam ettirebilmeleri ve öğrencilerine nitelikli bir hizmet verebilmeleri, kurumsal bazda yapacakları faaliyetlerle doğrudan ilişkilidir. Bundan dolayı akreditasyon kuruluşlarının uzaktan eğitim için yayınladıkları kalite standartlarında kurumsal bağlam ve yükümlülük başlığı altında sayılabilecek birçok alan bulunmaktadır. Uluslararası ve bölgesel çaptaki akreditasyon kuruluşlarının uzaktan eğitim için yayınladıkları standartlar incelendiğinde kurumların liderlik ve yönetim, rol ve görev, kurumsal misyon, kurumsal organizasyon yapısı, kurumsal kaynaklar, maliyet, yenilik taahhüdü, topluma açıklık, öğretim elemanı desteği, öğrenci desteği, kütüphane ve öğrenme kaynakları, kabul ve öğrenci hizmetleri ile kurumsal destek ölçütlerinin, kurumun akredite edilmesi için belli özelliklerde olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Sloan Konsorsiyumu (Sloan Consortium- Sloan-C), 2002'de yayınladığı Çevrimiçi Eğitimde Kalite için Elementler raporunda Etkili Öğrenme, Uygun Maliyet, Erişim, Öğretim Elemanı Memnuniyeti ve Öğrenci Memnuniyeti olmak üzere beş temel alan belirlemiş ve raporunda bunları "element" olarak isimlendirmiştir. Raporda nitelikli bir çevrimiçi eğitimin gerçekleştirilebilmesi için en azından yüz yüze eğitim programlarında gerçekleşen öğrenmedeki kadar etkili bir eğitimin sunulması gerektiği belirtilmiştir; sunulan eğitimin uygun maliyetli olması, herhangi bir disiplindeki öğrenme kaynağına çevrimiçi olarak erişebilme durumu, çevrimiçi öğretim için öğretim elemanı katılımının sürmesi ve artması, güçlü bir öğretim elemanı farkındalığı, çevrimiçi öğretim sürecinden memnuniyet duyulması, öğretim elemanlarının çevrimiçi ve yüz yüze sunuş yöntemlerini bütünleştirmesi, öğrencinin öğretim elemanları ve diğer öğrenciler ile etkileşim düzeyi, öğrencinin öğrendikleri ile ders tanımında yazan öğrenme çıktılarının uygunluğu ve teknolojinin ve öğrenciye verilen desteğin yeterliliği unsurları ele alınmıştır.

Batı Eyaletlerarası Yükseköğretim Komisyonu (Western Interstate Commission for Higher Education- WICHE), yükseköğretimde e-öğrenme ortamlarında sunulan programların niteliğini artırmak için 1995 yılında Eğitim İletişimi Batı Ortaklığı (WCET: Western Cooperative for Educational Telecommunications) projesini başlatmıştır. WICHE (1995) tarafından geliştirilmiş olan ilkelerin kurumsal bağlam ve yükümlülükle ilgili kısımları incelendiğinde programla kurumun rol ve görevi arasındaki uyum, denetim ve onay süreçleri, öğretim elemanlarına destek hizmetleri, teknoloji kullanan görevlilere mesleki gelişim fırsatları, öğrencilerin uygun öğrenme kaynaklarına ulaşması, öğrenci hizmetlerine erişim, öğrencilere eğitim programı hakkında açık, tam ve güncel bilgi verilmesi, öğrencilerin ön bilgi ve teknik yeterliliğe sahip olma durumu, öğrencilere sunulacak teknik ve finansal destek, öğretim elemanı değerlendirme politikaları gibi konulara yer verildiği görülmüştür.

Uzaktan eğitimde akreditasyon kuruluşları arasında en köklü yapıya sahip kuruluşlardan biri olan Uzaktan Eğitim Konseyi (Distance Education and Training Council- DETC), yayınladığı standartlar el kitabında güncellenmiş standartlara yer vermiş, her akredite edilmiş kurumun bu standartları ve politikaları zorunlu olarak karşılaması gerektiğini belirtmiştir. DETC, uzaktan eğitimde bulunması gereken standartları on iki temel başlık altında toplamıştır. Yayınladıkları rapora göre uzaktan eğitim programları açıkça tanımlanmış ve ifade edilmiş misyona,

amaçlara ve hedeflere sahip olmalı, ulaşılabilir ve açıkça belirtilmiş eğitimsel hedefler, eğitsel ses, kaliteli eğitsel materyallerle ve uygun teknolojiyle desteklenmiş kapsamlı ve güncel bir öğretim programına sahip olmalı, tatmin edici eğitim hizmetleri sunmalı, öğrenci destek hizmetleri sunmalı, değerlendirme planı çıktıları doğrultusunda yeterli derecede öğrenci başarısı ve memnuniyeti göstermelidir. Ayrıca paydaşların nitelikleri ve görevleri, kurumun itibarı, başvuru koşulları, reklamlarının dürüstlüğü, mali sorumluluk, adil ve eşitlikçi ders ücretleri ve geri ödeme politikaları, yeterli tesise, teçhizata, sarf malzemelerine sahip olmak ve sürekli araştırma ve kendini geliştirme çalışmaları yapmak da nitelikli bir eğitim için sağlanması gereken kriterler olarak belirtilmiştir.

Sürekli Eğitim Akreditasyon Konseyi (Accrediting Council for Continuing Education Training- ACCET), 1996 yılında yayınladığı Etkileşimli Uzaktan Öğrenme Şablonu (Interactive Distance Learning (IDL) Template) raporunda misyon, yönetim, finansal uygulamalar, öğretim programları, öğretimsel sunum, öğretim personeli, kabul ve öğrenci hizmetleri, değerlendirme ve belgelendirme başlıkları altında uzaktan eğitimde kalite standartlarına yer vermiştir. Bu standartlar doğrultusunda bir kurumun akredite edilebilmesi için kurumun, ACCET'in misyonu, amacıyla ve standartlarıyla uyumlu bir misyona sahip olması, yeterli ve sorumlu bir şekilde yönetilmesi, etik olarak mali uygulamalarını göstermesi ve duyurması, öğretim programı tasarımı, materyalleri ve öğrenme çıktılarının ölçümlerinin eğitsel uygulamaları izlemesi, sağlam bir öğretimsel sunumu sağlamak için uygun ve etkili öğretim yöntemlerini ve diğer kaynakları kullanması, etkin bir eğitim ve öğretim hizmeti sunan kaliteli eğitmenlere sahip olması, sadece eğitim ve öğretim hizmetlerinden makul şekilde yararlanmasını beklenen nitelikli katılımcıları kaydetmesi, sonuçların misyon ve hedefleri ile uyumlu olmasını sağlamak için uygun değerlendirme yöntemleri kullanması ve gerekli tüm belgeleri koruması gerektiği belirtilmiştir.

Topluluk ve Kolejler Akreditasyon Komisyonunun (Accrediting Commission for Community and Junior Colleges- ACCJC) 2013 yılında yayınladığı Uzaktan Eğitimi Değerlendirme Kılavuzu ve Uzaktan Eğitim raporunda kurumsal misyon ve etki, öğrenme programları ve öğrenci hizmetleri, kaynaklar ile liderlik ve yönetim başlıkları altındaki standartlara yer vermiştir. Bu standartların kurumsal bağlam ve yükümlülüklerle ilgili kısımları incelendiğinde bir kurumun misyonunun, kurumsal planlama ve karar vermenin merkezi olması gerektiği, kurumun, belirlenen hedeflerine ulaşma yönündeki ilerlemesini değerlendirmesi ve iyileştirmeye yönelik kararlar alması gerektiği, değerlendirmenin hem nicel, hem de nitel verilerin analizine dayalı olması gerektiği, kurumun öğrenci destek hizmetlerinin kalite güvencesini vermesinin önemi, kütüphanenin ve diğer öğrenme destek hizmetlerinin öğrenci ihtiyaçlarını karşılama yeterliliklerinin değerlendirilmesi gerektiği, uygun eğitim, öğretim ve deneyime sahip, nitelikli personellerin istihdam edilmesinin önemi gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. Ayrıca bir kurumun akredite edilebilmesi için, yeterli sayıda ve tam zamanlı sorumluluğu olan nitelikli öğretim üyelerini barındırması, insan kaynakları planlamasının kurumsal planlamayla entegre olması, programların ve hizmetlerin bütünlüğünü ve kalitesini değerlendirecek ve destekleyecek yeterli ve güvenli fiziksel kaynakların sağlanması, tüm teknoloji desteğinin sağlanması, mali uygulamaların ve finansal istikrarın sağlam şekilde sağlanması için politikalara ve prosedürlere sahip olunması, karar verme süreçlerinde öğretim üyeleri, personel, yönetici ve öğrenci katılımını sağlayan yazılı bir politikanın belirlenip ve uygulanması, öğrenim programlarının, hizmetlerinin ve kurumun finansal istikrarının etkililiğinin, bütünlüğünün ve kalitesinin sağlanması için politikalar belirlemekle sorumlu bir yönetim kuruluna sahip olunması gerektiği belirtilmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme ve değerlendirme öğretimin vazgeçilmez bir parçasıdır (Başol, 2013). Uzaktan öğretim sistemlerinde kullanılması gereken ölçme değerlendirme sistemlerinin yapısı ile yüzyüze eğitimdeki ölçme değerlendirmelerin yapısı arasında ise konumdan, zamandan ve öğrencinin sahip olduğu imkanlardan kaynaklanan bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar gözetilerek uzaktan eğitim sistemlerindeki ölçme değerlendirme işlemlerinin kurgulanması, sunulan eğitim ve öğretim hizmetlerinin niteliğinde artışı sağlayacaktır. Akreditasyon kuruluşlarının uzaktan eğitim için yayınladıkları standartlar incelendiğinde kurumların akredite edilebilmesi için ölçme- değerlendirme hususunda uyması gereken bazı kriterlerin olduğu dikkat çekmektedir.

Avrupa E-Öğrenmede Kalite Vakfı'nın (European Foundation for Quality in e-Learning- EFQUEL) kurum ve enstitüler için kullandığı UNIQUE Standartları (2011) incelendiğinde kurumların hem biçimlendirici (formative), hem de düzey belirleyici (summative) değerlendirme kullanması gerektiği, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini

yansıtılabilmesi için öğrencilere sürekli öz-değerlendirme yaptırılması ve kendilerini geliştirme girişimlerinin teşvik edilmesi gerektiği, kurumun değerlendirme sürecini güvenceye almak ve sonuçların gizliliğini sağlamak için uygun araç ve işlemlere sahip olması gerektiği, değerlendirme sürecinin her aşamasında denetim yapılarak değerlendirmede adalet ve şeffaflığın sağlanması gerektiği, bilgi hırsızlığı ve diğer yasa dışı eylemlerin olup olmadığını tespit eden yöntemlerin kullanılması ve bunların öğrencilere bildirilmesi gerektiği, öğrencilere zamanında, kapsamlı ve yapıcı geribildirimlerin verilmesinin önemi, değerlendirme sonuçlarıyla ilgili gelen şikayetler için etkili ve adil bir sistemin yer alması gerektiği ve akran değerlendirme yöntemlerinin desteklenmesinin, öğrencilerin grup çalışmasına teşvik edilmesinin önemi görülmektedir.

Amerika Eğitim Konseyi (The American Council on Education- ACE), 2002'de yayınladığı Öğrenme Toplumunda Uzaktan Öğrenme İçin Rehber İlkeler raporunda uzaktan eğitim programlarındaki öğrenme etkinliklerinin, gösterilebilir öğrenme çıktıları etrafında düzenlemesi gerektiğini belirtmiş, öğrencilerin öğrenme çıktılarına ulaşmasına yardımcı olunması ve bu sonuçlardan hareketle öğrenme işleminin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öğrenme çıktılarının, içerikle, öğrencinin durumuyla ve uzaktan eğitim sunum sistemiyle ilişkili bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmış; öğrenmenin değerlendirilmesinin, öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte, güncel ve uygun olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca amaçlanan öğrenme çıktılarının, öğrencilere açıklık, yararlılık ve uygunluğun sağlanması için düzenli olarak gözden geçirilmesinin önemine yer verilmiştir.

FuturEd'in 1999 yılında yayınladığı Teknoloji Destekli Uzaktan Eğitim İçin Kalite Kuralları başlıklı çalışmada öğrenmenin değerlendirilmesinin sık ve zamanında, uygun ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veren nitelikte, yazılı ve sözlü görevler, öz-değerlendirmeler, sunumlar ve sınavlar gibi çeşitli biçimlerde ve yeterliliğe dayalı olacak şekilde yapılandırılması tavsiye edilmiştir. Ayrıca öğrenmenin otantik değerlendirmesinin; yetişkinlerin yüzleştiği gerçek hayat deneyimlerinin veya çalışma alanındaki içeriğin temsiline sağlayacak nitelikte, ilgi çekici olan önemli sorunlar ve sorular aracılığıyla, rutin olmayan çok aşamalı görevler ve gerçek sorunlarla, öz-değerlendirme aracılığıyla ve performans modelleri ile zihin alışkanlıklarının değerlendirilmesi yoluyla yapılabileceği belirtilmiştir. Şeffaf, ilgili, gerçekçi, güvenilir ve geçerli kriterlere göre öğrenmenin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Programın başarısının kanıtı için ise, ders içeriği ve hedeflerinin, öğrenme materyallerinin, öğretim tasarımının, öğretim ve öğretmenlerin, öğrenme ve öğrenci başarısının, politikalar ve yönetim uygulamalarının, işletme prosedürlerinin ve müşteri memnuniyetinin rutin şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Amerika'daki bölgesel akreditasyon kuruluşlarının en önemlilerinden olan North Central Association of Colleges and Schools (NCA) ve Southern Association of Colleges and Schools (SACS), ABD'deki akredite edilmiş 3077 kolej ve üniversitenin yarısından fazlasından sorumludur (CHEA, 2002). Bu kuruluşların ikisi de uzaktan eğitim programlarını değerlendirmek için aynı standartlara sahiptirler. NCA ve SACS'ın ölçme ve değerlendirme konusundaki standartları incelendiğinde, kurumun uzaktan eğitim programlarında başarılı öğrenci kapasitesini değerlendirmesi gerektiği belirtilmiş, bu öğrencileri kabul ve işe alma politikaları ve kararlarında bu değerlendirme bilgilerini kullanmasının önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca kurumun, kampüs tabanlı programlarla karşılaştırılabilirliğini sağlamak için uzaktan eğitim programlarının etkinliğinin (öğrencinin öğrenim çıktılarının değerlendirilmesi, öğrencinin akılda tutması ve öğrenci memnuniyeti dahil) değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu standartlara göre kurum öğrenci çalışmalarının bütünlüğünü ve verdiği diplomaların güvenilirliğini garanti etmelidir.

Yükseköğretim ve Akreditasyon Amerikan Derneği (AAHEA), bağımsız, üyelik tabanlı, kar amacı gütmeyen bir organizasyondur. AAHEA'nın 1996 yılında yayınladığı Öğrenci Öğrenmesinin Değerlendirilmesi İçin İyi Uygulama İlkeleri başlıklı raporda 10 başlık altında değerlendirmenin ne şekilde yapılması gerektiği anlatılmıştır. Bu rapora göre öğrencinin öğrenmesinin değerlendirilmesi, eğitimsel değerlerle başlamalı, çok boyutlu, entegre öğrenmenin anlaşılabilirliğini ve zamanla ortaya çıkarılan performansı yansıtmalı, açıkça belirtilmiş amaçlara sahip olmalı, çıktılara, fakat aynı zamanda eşit miktarda çıktılara neden olan deneyimlere dikkat etmeli, aralıklı değil sürekli yapılmalı, eğitimsel topluluğun her yerinden temsilciler değerlendirmeye dahil olmalı, insanların gerçekten önem verdiği sorular aydınlatılmalı ve kullanım konularıyla başlanmalıdır. Raporda başarılı bir değerlendirmenin iyileştirmelere yönelik olması gerektiği, değerlendirmenin en etkili şekilde açık, destekleyici

ve fırsat veren bir ortamda gerçekleştirilebileceği ve değerlendirme sayesinde eğitimcilerin, öğrencilere ve halka karşı sorumluluklarını tanımış olacağı belirtilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Günümüzdeki teknolojik gelişmeler, eğitim sistemini ve eğitim veren kurumları farklı platformlarda eğitim sunmaya zorlamaktadır. Bu teknolojik gelişmeler ışığında birçok uzaktan eğitim programı açılmakta, ancak eğitim kalitesinden emin olunmadan açılan bazı programlarda eğitim gören bireyler yeterli altyapıyı ve donanımı edinmeden mezun olmakta, bu durum ise niteliksiz iş gücünü doğurmaktadır. Yükseköğretimde örgün eğitim için kalite sağlama çalışmaları (Bologna Süreci gibi) yürütülmeye başlanmış olsa da, Bakioğlu ve Can'ın (2013) de belirttiği gibi yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitim programı, uzaktan eğitim merkezi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi açabilmelerinde akreditasyon/kalite güvencesi sistemi esas alınmamaktadır. Mevcut uzaktan eğitim programları için bir değerlendirme ve akreditasyon süreci olmayıp, yeni açılacak programlar ise YÖK bünyesinde faaliyet gösteren Uzaktan Eğitim Komitesi tarafından değerlendirilmekte ve bu değerlendirme sonucunda programların açılıp açılmaması konusunda karar verilmektedir (Koçdar, 2011).

Dünyada uzaktan eğitim programlarının belirli kalite standartlarına uygunluğunu, programların diğer üniversitelerce kabulünü ve ders aktarımı gibi işlemleri geçerli kılabilmek, üniversitelerin verdikleri uzaktan eğitim programlarının kalitesini belgelemek için akreditasyon uygulamalarının çok önemli olduğu ve birçok akreditasyon kuruluşunun bulunduğu görülmektedir. Akreditasyon kurumları farklı türlerde ve amaçlarda olabilmekte, bu kurumların içinde bölgesel nitelikte, kâr amacı gütmeyen, milli inançla ilişkili, milli kariyerle ilgili, programlı, profesyonel veya uzmanlaşmış akreditasyon ajansı türleri bulunabilmektedir.

Akreditasyon kuruluşları, inceledikleri kuruluşları akredite etmek için belli prosedürleri izlemekte ve yayınladıkları kriterlere üniversitelerin uymasını beklemektedirler. İlgili literatür taranarak ulaşılan uluslararası ve bölgesel akreditasyon kurumlarının uzaktan eğitim için yayınladıkları kalite standartları incelendiğinde, WICHE'nin (1995) sınıflandırmasına benzer şekilde bu standart alanlarının "Eğitim Programları ve Öğretim", "Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük" ile "Ölçme ve Değerlendirme" olmak üzere 3 temel başlık altında toplanabileceği görülmüştür. Diğer akreditasyon kurumlarının yayınladıkları standart alanları incelendiğinde WICHE'nin (1995) sınıflandırmasındaki Eğitim Programları ve Öğretim temel başlığının altına ek olarak derse genel bakış ve tanıtım, öğrenme amaçları (yeterlilikler), ders geliştirme, öğretme ve öğrenme süreci, ders yapısı ölçütleri, içerik, öğretim tasarımı, kaynaklar ve materyaller, öğrenen etkileşimi ve katılım, teknoloji, erişim ve erişebilirlik alanlarının eklenebileceği, bu şekliyle daha kapsayıcı bir standart yapısı oluşturulabileceği görülmüştür. Aynı şekilde WICHE'nin yayınında Kurumsal Bağlam ve Yükümlülük başlığı altında bulunan rol ve görev, öğretim elemanı destek, öğrenme kaynakları, öğrenciler ve öğrenme hizmetleri ile destek sorumlulukları alanlarının yanı sıra diğer kurumların standartlarında bulunan liderlik ve yönetim, kurumsal misyon, kurumsal organizasyon yapısı, kurumsal kaynaklar, maliyet, yenilik taahhüdü, topluma açıklık ve öğrenci desteği alanlarının da bu başlık altında değerlendirilmesi yararlı bulunmuştur.

Kurumların uzaktan eğitim programlarını yapılandırırken, farklı akreditasyon kurumlarının uzaktan eğitim programları için yayınladıkları kalite standartlarını incelemeleri, kendi programlarını bu standartlar doğrultusunda değerlendirmeleri ve iyileştirici önlemler almaları, sunulan eğitimin kalite açısından güçlendirilmesi için son derece kritik bir öneme sahiptir. Kurumlar sundukları eğitimi gerek içerik, teknoloji, süreç, ders yapısı, öğrenme amaçları ve çıktıları gibi unsurlar açısından; gerek kurumsal bağlamı etkileyen öğretim elemanı ve öğrenci desteği, maliyet, misyon, öğrenme kaynakları ve yönetim gibi unsurlar açısından, gerekse de öğrencilerin başarılarını ölçme-değerlendirme ve bu değerlendirme çıktılarına göre eğitimi yeniden şekillendirme bakımından düzenli aralıklarla değerlendirmeli, öz değerlendirmelerinin yanı sıra farklı paydaşların da görüşlerini alarak programlarını iyileştirmelidir. Uzaktan eğitim programlarına yönelik akreditasyon çalışmaları ülkemizde kısıtlı olup, sayıca artırılması beklenmekte ve bu çalışmalardan elde edilen bulguların üniversitelerin ilgili uzaktan eğitim birimlerince dikkate alınmasının, sunulan eğitimi daha nitelikli hale getireceği umulmaktadır.

Not 1: Bu makale çalışması, BAP Komisyonunca kabul edilen 2015-09-01-DOP01 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.

Not 2: Bu çalışma Betül Tonbuloğlu'nun doktora tezinden üretilmiştir.

Not 3: Bu çalışma 21-23 Mayıs 2015 tarihlerinde İstanbul Aydın Üniversitesi'nde 7 ülkenin katılımıyla düzenlenen 1st International Congress on Distance Education and Educational Technology- ICDET'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

American Association For Higher Education And Accreditation (AAHEA). (1996). Principles of Good Practice for Assessing Student Learning. http://assessment.uconn.edu/docs/resources/AAHE_Principles_of_Good_Practice.pdf adresinden 05.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Accrediting Council for Continuing Education Training (ACCET). (2010). Standards For Accreditation. <http://docs.accet.org/downloads/docs/doc2.pdf> adresinden 20.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Accrediting Commission for Community and Junior Colleges (ACCJC). (2012). Guide To Evaluating Distance Education And Correspondence Education. http://www.accjc.org/wp-content/uploads/2012/08/Guide-to-Evaluating-DE-and-CE_2012.pdf adresinden 05.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

American Council on Education- ACE (2002). Guiding Principles for Distance Learning in a Learning Society.

American Distance Education Consortium. (2003). ADEC Guiding Principles for Distance Teaching and Learning. http://www.adec.edu/admin/papers/distance-teaching_principles.html adresinden 05.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Bakioğlu, A. & Baltacı, R. (2010). *Akreditasyon- Eğitimde Kalite*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bakioğlu, A. & Can, E. (2013). Açık ve Uzaktan Eğitimde Akreditasyon. (V. Yüzer, G. T. Yamamoto ve U. Demiray, Ed.). Türkiye'de E-Öğrenme, Gelişmeler ve Uygulamalar IV. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 3016, s.227-241.

Başol, G. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Bayram, F., İbili E., Akbaş Ü., Orhan Z., Kantar M., Hakkari F., Doğan M., Linbichiler T., Niederl F. (2008). Farklı LMS Mimarilerinde E-Eğitim İçeriklerini Paylaşım İçin Paketleme Standartlarının Kullanımı. 2. Uluslararası Gelecek İçin Öğrenme Alanında Yenilikler Konferansı, İstanbul.

Can, E.(2012).*Açık ve Uzaktan Eğitimde Akreditasyon Yeterlilik Düzeyinin İncelenmesi*.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

CHEA (2012). Council for Higher Education Accreditation- Accreditation Serving the Public Interest.

Commission on Colleges, Southern Association of Colleges and Schools [CC/SACS](2000). *Distance education: Definition and domains - A policy statement*. Atlanta, GA: Southern Association of Colleges and Schools.

DETC Accreditation Handbook- Policies, Procedures, Standards and Guides of the Accrediting Commission. (2014).

http://www.detc.org/UploadedDocuments/Accreditation%20Handbook/2014_Accreditation_Handbook.pdf adresinden 23.09.2014 tarihinde erişilmiştir.

Eaton, J. S. (2012). An Overview of U.S. Accreditation. Washington DC: CHEA- Council for Higher Education Accreditation.

EFQUEL- European Foundation for Quality in E-Learning. <http://efquel.org/aboutus/> adresinden 08.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

FuturEd. (1999). Quality Guidelines For Technology-Assisted Distance Education. Erişim Adresi: <http://futured.com/pdf/distance.pdf> adresinden 05.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Giering, J. A. (2012). *Use of evaluation to design quality online learning: understanding the shared experience*. Doctoral dissertation, Drexel University.

Higher Learning Commission. (2000). Best practices for electronically offered degree and certificate programs. http://www.niu.edu/assessment/manual/_docs/Best%20Practices.pdf adresinden 23.09.2014 tarihinde erişilmiştir.

Institute for Higher Education Policy [IHEP](2000). *Benchmarks for success in Internet-based distance education*. Washington, DC: Author. <http://www.ihop.org/press/news-releases/quality-line> adresinden 03.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Koçdar, S. (2011). *Uzman Görüşlerine Göre Türkiye’de Uzaktan Eğitim Programlarının Akreditasyonu*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lockee, B. B., Burton, J. K., and Potter, K. R. (2010). Examining Standards for Education Systems. *The 11th International Conference on Education Research New Educational Paradigm for Learning and Instruction*. <http://www.aect.org/publications/whitepapers/2010/ICER1.pdf> adresinden 28.10.2014 tarihinde erişilmiştir.

Maryland Online Consortium (MOL). (2013). Quality Matters Rubric Standards 2011 - 2013 edition with Assigned Point Values. Erişim Adresi: http://www.elo.iastate.edu/files/2014/03/Quality_Matters_Rubric.pdf adresinden 20.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Middle States Commission on Higher Education. (2011). *Distance learning programs: Interregional guidelines for electronically offered degree and certificate programs*. Retrieved from <http://www.msche.org/publications/Guidelines-for-the-Evaluation-of-Distance-Education.pdf> on 18.02.2015

North American Commission of Online Learning (NACOL) & Southern Regional Education Board (SREB). (2006). Standards for Quality Online Courses. Erişim Adresi: http://publications.sreb.org/2006/06T05_Standards_quality_online_courses.pdf adresinden 24.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

North Central Association of Colleges and Schools (NCA) and the Southern Association of Colleges and Schools (SACS). (2002). Erişim Adresi: www.apa.org/ed/resources/finalreport.doc adresinden 20.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Oblinger, G. D., Barone, A. C., & Hawkins, L. B. (2001). *Distributed education: Challenges, choices, and a new environment for the American Council on Education*. USA: American Council on Education.

Özkul, A.E. ve Latchem, C. (2011). Progress towards assuring quality in Turkish distance education. 25. *Asya Açık Üniversiteler Birliği (AAOU) Yıllık Konferansı*. Malezya: Wawasan Açık Üniversitesi.

Platin, B. E.(2011). MÜDEK akreditasyon ölçütleri: Önemi ve en sık rastlanan yetersizlikler. *Mühendis ve Makine*,52 (621), 61-72.

Sloan Consortium (Sloan-C). (2003).Sloan-C Five Pillars of Quality Online Education. http://www.uwex.edu/disted/conference/Resource_library/handouts/Forum1.pdf adresinden 19.12.2014 tarihinde erişilmiştir.

Uysal, Ö. & Kuzu, A. (2011). Çevrimiçi Eğitimde Kalite Standartları: Amerika Örnekleri. *Anadolu Journal of EducationalSciences International*, 1(1), 49-74.

Western Interstate Commission for Higher Education- WICHE (1995). Principles of good practice for electronically offered academic degree and certificate programs.

Yeung, D. (2002). Toward an effectivequalityassurance model Of Web-basedlearning: Theperspective of academicstaff. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 4(2), 1-17.